

Báró–Farkas Csaba László: A nemzeti roma-integrációs stratégiák uniós keretrendszerének bemutatása¹

Tanulmányom témája a nemzeti romaintegrációs stratégiák uniós keretrendszerének a bemutatása. Elsőnek egy történelmi összkép bemutatásával kezdem, amely vázolja, miért fontos beszélünk a kérdésről, utána elemzem magát a stratégiát.

1. A roma társadalom Európában

1.1. Kezdeti fogadtatások

A cigányság egy Észak-Indiából vándorolt nép, melynek nyelve az indiai nyelvektől Krisztus előtti első évezred fordulóján különülhetett el, amikor nagyobb hullámokban áttelepült Perzsiába.

A bizánci birodalom számos évszázadon át engedte bevándorolni a cigány törzseket, melyek a török hódítás elől vonultak előbb Dél-Kelet-Európába a XIV. század elején, majd a XV. századra a Kárpát-medencén átvándorolva érték el Nyugat-Európa határait. A cigányság eredetéről

¹ Báró-Farkas Csaba László jogászhallgató. A tanulmány témavezetője: Dr. Löffler Tibor, SZTE ÁJTK Politológiai Tanszék

vallott más nézetek szerint egyiptomi származásúak, kétséget kizáróan ezt még nem sikerült bebizonyítani. Az egyiptomi eredettételezést számos nyelv az elnevezésben is megörökítette (gypsy, gitano, stb.). Hazánkban a legelterjedtebb a latin cingarus nyomán a cigány. Cigánynul a „rom” szó embert jelent ebből származik a roma szó használata. Az első nagyobb cigány népesség 1416-ban tűnt fel Erdélyben. Első körben a többségi társadalmak jóindulattal fogadták őket, különböző privilégium – leveleket és adományleveleket adtak nekik.

1.2. Szemléletváltás

Pár évtized múlva ez a szemléletmód megváltozott. Cigányüldözés vette kezdetét, ami egész Európára kiterjedt. Kegyetlen büntetésekkel próbálták kiszorítani őket az országok a területeikről. A felgyorsult társadalmi változásokkal nem tudták tartani a tempót, így összeütközésbe kerültek az új társadalmi, politikai irányzatokkal. A politikának ez kapóra jött, mivel ha valamilyen probléma merült fel, amire nem lehetett egyértelmű választ adni, akkor a roma társadalmat lehetett bűnbaknak beállítani.

A nagy cigánycsapat útiránya 1417-től. Hermann Cornerus dominikánus szerzetes krónikájában az 1417-es évnél jegyezte föl a cigányok érkezését Észak-Németországba ²

1.3. Otthontalálás³

„...[a] cigány közösségek a Kárpát-medencében, illetőleg lengyel földön letek végső otthonra. [...] Lengyelország politikai anarchiába zuhant, Magyarország három darabra szakadt,” a török háborúk miatt rendetlenség volt a meghatározó, „...a hullámzó népesség egyéb csoportjai

2 Pallas nagy lexikona – http://mek.oszk.hu/00000/00060/html/kepek/ciganyok-terkep_dka.jpg

3 Mezey Barna: A magyarországi cigányok rövid története. Szerkesztett, rövidített másodközlés. Eredetileg megjelent: Cigányok. In Ács Zoltán szerk.: Nemzeties etnikai kisebbségek Magyarországon. 1998:45-79. Budapest: Auktor Kiadó.

között egyáltalán nem volt föltűnő a cigány kumpánia. A romákkal szemben sem a politika, sem a lakosság nem fogalmazott meg olyan elvárásokat, melyek szokásaik feladására kényszerítették volna őket. [...] Az egymás mellett élésnél jóval több alakult itt ki: a roma kumpániák postaszolgálatot láttak el, információt szállítottak; kémkedtek a magyar hadvezetés számára; cigány iparosok fegyverművesként részt vettek a hadsereg ellátásában, kéziiparuk a nyugatinál jóval fejletlenebb céhes termelés kiegészítő részévé vált, s a falusi igények azon részét elégítette ki, amelyek nem számíthattak a céhek termékeire. A cigányság legjellemzőbb foglalkozásaként számon tartott zenélés is hódító útjára indult”: néhány évszázad múltán, cigányzenekarok kavalkádjá jelent meg.

A Kárpátok ölelte térség XVI. századra otthonukká vált. Elősegítette, ezt a Habsburgok politikája, ami lezárta a határokat a vándorlás elől. A cigány létforma a XVI-XVII. század Magyarországon nem került konfliktusba. A hatalom a cigányság autonómiáját részben direkt formában biztosította (oltalomlevelek, privilégiumok), részben pedig hallgatólagosan tudomásul vette. A magyar társadalom nem követelte meg asszimilációját; nem próbálta meg saját struktúrájába illeszteni a roma közösségeket. E sajátos együttélés tartósította a cigány szokásrendet, melyet annak fejében tarthattak fenn, hogy többé-kevésbé tiszteletben tartották környezetük szabályait.

1.4. XVIII. századtól kezdődő folyamatok

A XVIII. század elejétől megváltozott a helyzet. Ahogy nyugaton nálunk is kezdetté vette a társadalmi átalakulás. Nem tudtak mit kezdeni a cigány kumpániákkal a jogalkotók.

„Az abszolút adminisztráció alapos felmérésekre támaszkodó koncepciót dolgozott ki a cigány népesség jövőjére és a megoldásokra vonatkozóan, átfogó jogszabályokat bocsátott ki s gondoskodott végrehajtásukról. A roma és a parnó (fehér) népesség közötti feszültségek,

illetőleg a cigány közösségek és az állam közötti problémák fő okaként a politikusok és jogalkotók, a roma életmódot nevezték meg, s ezt is vették célba a karhatalom és a jog minden lehetséges eszközével (1724, 1769, 1783). A cigány életvitel lerombolását hirdették meg, ebben látva a végső megoldást. Vélekedésük szerint a vándorlás meggátlása biztosíthatná a nyilvántartható, adózó népességet, a termelő életforma megélhetést biztosíthatna, s csökkentené a tulajdoni villongásokat jobbágyok és cigányok között, a hagyományos roma közösségek szétzúzása pedig lehetőséget adna a cigány szokásrend felszámolására, a beilleszkedés zökkenőmentes lebonyolítására.”⁴

A hatóságok elkobozták ennek fényében szekereiket, bevonták útleveleiket; széttelepítették őket, sőt nem ritkán családokat is. A gyermekeket családjuktól elszakítva más vidékre adták ki mostohákhoz. Elvették lovaikat, s számos túrhetetlen intézkedést hajtottak végre velük szemben. *Itt vetteték el Magyarországon az első mérges magokat.* Az abszolutizmusnak az erőltetett asszimiláció érdekében végrehajtott durva támadása a cigány életstílus és társadalmi szerkezet ellen, több a későbbiekre nézve meghatározó következménnyel járt. Ahogy az elvárható volt a romák nem törődtek ebbe bele és ezért újra alakították a karavánokat stb. *Mint ahogy az már egy berögzült séma, hogy ha valamint próbálunk erőszakkal elnyomni az nemhogy szétesik hanem ellenkezőleg megerősödik.* Egy megítélés alá helyezte az összes cigányt, azt is, aki már letelepedett és azt is, aki vándorlóéletmódot élt. A jogi rendezés cigányellenes kampányba fordult. A jogszabályok indoklásaikban kiváló rajzolatát adták a „rossz cigánynak”, kevésbé sikerült azonban a „jó cigány” képe. Nem telt bele sok idő, s az előítéletes gondolkodás átsugározódott a társadalomba is. A felvilágosult uralkodók kísérletei nem jártak tehát sikerrel.

4 U. o.

1.5. Polgári korszak⁵

A polgári társadalom „megörökölte” a cigánysággal kapcsolatos kérdéseket, egyfelől a vándorló roma népesség és a társadalom közötti feszültségek rendezetlen halmazát másfelől, a korábban kifejlődött előítéletes gondolkodást. Hosszabb távon szemlélve azonban a XIX. századot, jelentős változásokat észlelhetünk.

„Az 1893. évi összeírás szerint ugyanis a roma társadalom majdnem kilencven százaléka megtelepedett, házakban élt, s legalább az év bizonyos szakaszában állandó lakóhelyén volt fellelhető. Az állam számára a cigánykérdés tehát némiképp egyszerűsödött. Immáron csak a 250-300 000 főre tett lakosság tíz százaléka jelentett adminisztrációs problémát: az ún. kóbor cigányok ügye.”⁶

A politika ugyanis egyáltalán nem foglalkozott a cigányok társadalmi munkamegosztásban elfoglalt helyével, a kapitalizmus megrendítette a cigányok piaci pozícióit. Annyira azonban nem, hogy teljesen kiszorítsa őket a piacról: bizonyos szolgáltatások tekintetében, főleg vidéken továbbra is találtak munkát. A lehetőség azonban a korábbinál jóval szűkebb, területileg szétszórt volt, „utána kellett menni” a munkának. A cigányokat egy újfajta, sajátos vándorlásra készítette: az állandó lakóhelyről, ottani megélhetés hiányában fel kellett kerekedni és megkeresni a munkaalkalmat az ipari-szolgáltató tevékenységhez; végül visszatérni. Ördögi kör: az alig-megélhetés a hagyományos vándorlásnak egy újfajta módját kényszerítette ki (vándorló háziipar). *Az állam a cigánykérdést, a fentebbiekkel összefüggésben kizárólag adminisztratív feladatként értelmezte.* Részben a közigazgatási teendőkre koncentrált (nyilvántartások, toloncolás, koldulás, gyermekvédelem), részben pedig a deviáns magatartások kezelésére (büntetőjogi eszközökkel, a munkakerülőkre vonatkozó határozatlan tartamú szabadságvesztéssel, dologházzal). Ezért a cigányság megélhetési problémái, a szétesett

5 U. o.

6 U. o.

közösségek értékvesztéséből adódó kulturális-morális gondok, a megmaradt közösségek egyre erősebb kohéziója okozta beilleszkedési akadályok, a társadalom margójára szorultak perspektívátlansága a politika figyelmén kívül került. Politikai érdeke a társadalom elitjének az, hogy fenntartsion egy bűnbakcsoportot, a gazdasági érdeke, hogy legyen egy korlátok nélkül, vagy legalább alig korlátozottan kizsákmányolható réteg, s végül a társadalomban a „személyiség-szükséglet” indokolja, hogy a legelesettebb „fehér ember” alatt mindig legyen valaki. Akinek nyomorára tekintve megnyugtathatja magát, hogy az övé annál egyelőre még magasabban áll. Ezen érdekek kielégítésére kiválóan alkalmas az értelmiség és politikai érdekképviselő hűján védekezésésképtelen, antropológiai sajátosságai által pedig egyértelműen megjegyezhető, elkülöníthető cigányság.

E keretekben alakult ki, a roma népesség huszadik század végére hagyományozott meghatározottságának számos tényezője.

1.6. Új politikai berendezkedés /változatlan eredmények/

„1945 után a deklarált jogegyenlőség burkolt egyenlőtlenséget takart. Az új politikai berendezkedés 1961-ig folyamatosan érvényesülő sematikus felfogása szerint a munkásosztály és a parasztság, az addig elnyomott szegényrétegek diadala okán nincsen értelme cigányproblémáról beszélni, hiszen – mint mondták – a romák is együtt haladhattak a politikai hatalom birtokosaival, a dolgozó osztályokkal a felemelkedés útján. Pedig éppen ekkor szorult volna külön segítségre a cigányság.”⁸

A szociális helyzeten a politikai változás mit sem változtatott. A cigányság közigazgatási kezelése sem módosult igazán, a foglalkoztatási struktúrából való kiszorultsága maradt a régi, sőt az ipari igények növekedése még konzerválta is a szakképzetlen munkaerő újratermelési

7 U. o.

8 U. o.

folyamatát. A nagy, koncentrált ipari építkezések tovább erősítették a cigányközösségek fellazulását, a munkavállaló férfiak tartós távolléte gyengítette a belső egységet. A kormányzat a szociális juttatások rendszerével operált. A központi elgondolások célja a cigányság anyagi-szociális „megerősítése” volt. Kétségesen helyes módon bulldózerekkel rontották szét a cigánytelepeket (melyekből 1961-ben még 2100 volt), s a roma lakosság egy részének emberi életfeltételeket biztosítottak. Sokan azonban másként élték meg a váltást. A kiköltöztetés során őket a környezetüktől, életmódjuktól idegen, a „fehér lakosság” számára sokszor életcélként megfogalmazott panellakásokba telepítették. Tudjuk, hogy a cigánypolitikának ez az erőszakosan boldogító változata eredménytelen volt, sőt, bizonyos ellentéteket érlelt a társadalom és a romák között. Nem segített a munkaerőpiaci szegregáción, a műveltségi-oktatási elmaradottságon, keveset a települési elkülönültségen.

1.7. Aktuális helyzet

„Megállapítható tehát, hogy a hagyományos nagy problémákkal e nagy egyenlősítő rendszernek sem sikerült megküzdenie. Az évszázados üldöztetés, a diszkrimináció törvényszerűen eredményezte azt, hogy jelentős részük a társadalom „alsó”, a legtöbb szociális, gazdasági problémával küzdő rétegéhez tartozik. A problémákat az úgynevezett „kemény” társadalmi mutatók, a réteghelyzetet meghatározó tényezők, az ezek következtében létrejött életkörülmények váltják ki. Ilyen tényezők: az alacsony iskolai végzettség, a kedvezőtlen foglalkoztatási struktúra, az alacsony jövedelmi szint, a lakóhely gazdasági és infrastrukturális elmaradottsága, a fogyasztás egyoldalú szerkezete, a közélettől való távolmaradás, valamint a mindezek által törvényszerűen kitermelt negatív életmódelemek, szokások. „Aki ilyen körülmények között él, azzal -attól függetlenül, hogy milyen etnikumhoz vagy nemzetiséghez tartozik – több a probléma, a gond” – figyelmeztet a

kriminológus Tauber István, az 1980-ban végzett előítélet-vizsgálatának eredményei szerint (Tauber 1984:174).”⁹

2. A Roma Stratégia bevezetés

Ilyen történelmi múlttal szembesülve megérthetjük, hogy ez a kérdés egész Európában kiemelt prioritást kellene, hogy jelentsen. Eddig is történtek felzárkóztató programok, amik több kevesebb sikerrel jártak. Ez az első ilyen komplex integrációs program, ami a cigány társadalomra irányul, ki kell emelnünk, hogy a Nemzeti Stratégiák nem csupán a romákat célozzák meg, hanem az összes olyan embert, aki valamilyen körülmények folytán a társadalom peremén helyezkedik el.

2.1. A Roma Stratégia megalakulásának mozzanatai

2.1.1. 2010 ősz /kezdetek/

2010 őszén elindult egy kezdeményezés, a Roma Stratégia. Az Európai Unió egy uniós keretet adott a tagországok nemzeti stratégiájának. Elsősorban az Európai Szociális Alap felhasználásmódját vizsgálta. A miniszterek egyetértettek abban, hogy a cigányok társadalmi beilleszkedéséhez az iskolázottság javításán át vezet az út. Méltatták továbbá, hogy a témát a 2011. év első felében uniós soros elnökséget adó Magyarország is egyik elnökségi prioritásává emelte. 2010 novemberében Orbán Viktor a következőképpen nyilatkozott arról, Magyarország saját tapasztalataival hogyan tudja segíteni az előrelépéseket a romakérdésben: „...a romák letelepedtek, tehát a mi stratégiánk az,

9 U. o.

hogy itt akarjuk őket tartani”. Véleménye szerint az Európai Unió leg-gazdagabb országainak meg kell érteniük, hogy ez az ő érdekük.

„Ami pedig a romákat illeti, nekik azt kell megérteniük, hogy a szegénységből való kilábaláshoz dolgozni kell” – tette hozzá. Ehhez a miniszterelnök szerint perspektívákra, munkahelyekre és jobb oktatási rendszerre, valamint valódi európai romastratégiára van szükség. “Elég-gé csalódott vagyok azért, amit eddig tett Magyarország. Én, aki részt vettem a kommunista rendszer megbuktatásában, kénytelen vagyok megállapítani, hogy a romák képzése és foglalkoztatottsága szempont-jából a diktatúra hatékonyabb volt. Ez tűrhetetlen: ezért vagyok eltökélt annak bebizonyításában, hogy a demokrácia ezen a téren is nemesebb rendszer”¹⁰

2.1.2. 2011. sikeres kezdetek

2011 januárjára a tagállamok támogatták az elnökség elképzelését: az Európai Bizottság áprilisban ismertette javaslatát a tagállami romain-tegrációs stratégiák európai keretrendszerére vonatkozóan, melyet a Tanács négy formációja is megvitatott, majd a foglalkoztatási és szoci-ális ügyekért felelős tanács adott ki a témában zárónyilatkozatot májusi ülésén. A folyamat utolsó állomásaként az Európai Tanács júniusi ülésén adta áldását a romastratégiára.

2.1.3. A Járóka jelentés elfogadása

2011 márciusában az Európai Parlament pártjainak nagy része támo-gatásáról biztosította a Járóka-jelentés strasbourgji vitáján a romák integrációját uniós szinten létrehozandó stratégiát és azt kérte az Unió végrehajtó testületétől, hogy az abban foglaltak legyenek kötelező érvé-nyűek a tagállamokra nézve. A Járóka-jelentést végül 576 igen, 32 nem

10 Reformok sorát ígérte Orbán egy francia lapinterjúban. http://hvg.hu/vilag/20101118_orban_viktor_le_figaro (Utolsó letöltés ideje: 2015- április 25.)

és 60 tartózkodás mellett fogadta el a testület. Az Unió végrehajtó testülete áprilisban közzétette javaslatát a romák felzárkóztatását célzó európai keretstratégiára. Ennek alapján a tagállamok saját nemzeti stratégiákat dolgoztak ki, figyelembe véve azokat az eltéréseket is, amelyek a romák helyzetében az egyes országok között megfigyelhetők. Ezután az igazságügyi miniszterek folytatják le a nemzeti álláspontokat feltérképező első körös vitát a romastratégiáról, ezt követően pedig további tárcák irányítói tekintik át a tervezetet. A romák felzárkóztatása ugyanis összetett kérdés: nem szűkíthető le az igazságügyre – az emberi jogokra és a diszkrimináció-mentességre, hanem fontos vonzatai vannak a foglalkoztatás, az oktatás, az egészségügy és a szociálpolitika terén is. E vitákra az uniós tagállami kormányokat képviselő Tanácsban különböző formációkban került sor. Ott Balog Zoltán, akkori közigazgatási és igazságügyi tárca társadalmi felzárkóztatásért felelős államtitkára képviselte a magyar elnökséget.

2.1.4. Végző tárgyalások a stratégia elfogadása

Június végére jóváhagyták az európai uniós tagországok állam- és kormányfői az EU keretstratégiáját a romák társadalmi beilleszkedésének segítésére és ösztönzésére. Ezt Orbán Viktor miniszterelnök jelentette be. Üdvözölte a döntést az Európai Bizottság is. Andor László, a foglalkoztatásért, szociális ügyekért és társadalmi összetartozásért felelős biztos úgy fogalmazott, hogy

„Az EU vezetőinek mai kiállása az uniós keretrendszer létrehozása mellett fontos lépés, amely megmutatja, hogy Európa nem fogadja el a romák millióinak társadalmi és gazdasági kirekesztését.”¹¹

11 Európai Bizottság – sajtóközlemény: Az EU vezetői jóváhagyják a Bizottság roma-integrációs tervét. http://europa.eu/rapid/press-release_IP-11-789_hu.htm (Utolsó letöltés ideje: 2015. április 25.)

Szerinte „... a romák helyzete Európa-szerte romlik, ezért a remények és vágyak talajáról minél előbb el kell mozdulnunk az olyan gyakorlati fellépések irányába, amelyekkel valódi eredményeket érhetünk el”¹².

Andor László jelezte: ezzel újtukra indulhatnak a nemzeti romastratégiák is, amelyek reményei szerint „ambiciózusak és egyben realiztikusak” lesznek. Hangoztatta, ezeket nyomon is kell követni, és ebben a romák képviselői is döntő szerepet átszhatnak. Viviane Reding alapjogi biztos úgy fogalmazott:

„Az európai vezetők példa nélkül álló kötelezettséget vállaltak a romák integrációjának javítására”. Hozzátette: „... a magyar elnökségnek szeretnék külön köszönetet mondani az e kötelezettségvállalás elérésében tanúsított határozottságáért”¹³.

Közleményt adott ki a témáról az Európai Parlament jelentéselője, Járóka Livia is. Úgy vélte, a döntés „...mérőföldkő a mintegy 10 millió európai roma számára”, „igazi történelmi lépés”.¹⁴ Hozzátette, hogy a romák integrációja „lehetőség is a jövőbeni európai munkaerő-piaci kihívások kezelésében”. A dokumentum elfogadása a magyar soros elnökség „elévülhetetlen érdeme”. A nemzeti romaintegrációs stratégiák uniós keretrendszerében az EU mind a 27 tagállama meghatározza, hogy miként kívánja javítani a területén élő legsebezhetőbb roma közösségek helyzetét. A tagállamoknak a társadalmi és gazdasági integráció javítása érdekében négy kulcsterülettel kell foglalkozniuk – *az oktatással, a foglalkoztatással, az egészségüggyel és a lakhatással* –, és lakosságuk roma részarányához mérten megfelelő intézkedéseket kell hozniuk. A tagállamok erőfeszítéseinek támogatására uniós források és a diszkrimináció elleni erős jogi keretek is rendelkezésre állnak.

12 U. o.

13 U. o.

14 Jelentés a „Legyen jobb a gyermekeknek!” Nemzeti Stratégia Értékelő Bizottság 2011. évi feladatainak végrehajtásáról <http://romagov.kormany.hu/jelentes-a-legyen-jobb-a-gyermekeknek-nemzeti-strategia-ertekelo-bizottsag-2011-evi-feladatainak-vegrehajtasarol> (Utolsó letöltés ideje: 2015. április 25.)

2.2. EU Roma Stratégia¹⁵

Amikor Európai Roma Stratégiáról beszélünk, akkor egy olyan keretstratégiát kell elképzelnünk, amely iránymutatást ad az országoknak, hogy milyen módszertan alapján szükséges eljárniuk az egyes kérdésekben. Egy közleményben adták ki, amit a Bizottság állított elő az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának „A nemzeti romaintegrációs stratégiák uniós keretrendszere 2020-ig” alcímen.

A dokumentum kilenc részből áll össze:

1. A romák helyzetének javítása: társadalmi és gazdasági szükségesszerűség az unió és tagállamai számára
2. A célzott megközelítés szükségessége: a nemzeti romaintegrációs stratégiák uniós keretrendszere
3. Az uniós törekvések kifejezése: a roma integráció céljai
4. A nemzeti romaintegrációs stratégiák: a tagállamok egyértelmű politikai kötelezettségvállalása
5. Konkrét eredmények roma emberek számára
6. A romák integrációjának elősegítése az Eu-n kívül: a bővítésben érintett országok konkrét helyzete
7. A civil társadalom támogatása: a romák befogadásának európai platformja által betöltött szerep megszilárdítása
8. A haladás mérése: egy szilárd ellenőrzési rendszer létrehozása
9. Következtetés: a helyzetnek 10 éven belül meg kell változnia

A következőkben össze szeretném foglalni, illetve bemutatást szeretnék adni, hogy miről is szólnak az egyes részek.

15 COM(2011) 173 végleges Brüsszel, 2011.4.5. A nemzeti romaintegrációs stratégiák uniós keretrendszere 2020-ig
<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=URISERV:em0049&from=HU> (Utolsó letöltés ideje: 2015. április 25.)

2.2.1. A romák helyzetének javítása: társadalmi és gazdasági szükségesség az unió és tagállamai számára

Célkitűzés, hogy az új növekedési pályát jelentő Európa 2020 stratégia – amely az intelligens, fenntartható és inkluzív növekedést célozza – nem hagy teret annak, hogy Európa legnagyobb kisebbsége gazdaságilag és társadalmilag folyamatosan peremre szoruljon.

Sarkalatos pontok:

1. A tagállamoknak biztosítaniuk kell, hogy a romákat ne érje hátrányos megkülönböztetés.
2. Az Európai Unió alapjogi chartájában foglaltaknak megfelelően valamennyi alapvető jog egyenlő módon legyen számukra biztosítva.
3. Kiemelkedően fontos befektetni a roma gyermekek oktatásába annak érdekében, hogy később sikeresen el tudjanak helyezkedni a munkaerőpiacon
4. A Világbank¹⁶ által végzett felmérés szerint például a romák teljes körű munkaerőpiaci integrációja egyes országok esetében mintegy évi 0,5 milliárd euróra becsülhető gazdasági előnnyel járhat. Növelné a gazdasági termelékenységet, csökkentené az állam által fizetett szociális támogatás összegét és növelné a jövedelemadóból származó bevételeket, ha a romák nagyobb mértékben lennének jelen a munkaerőpiacon. A Világbank ugyanezen tanulmánya szerint a romák munkaerőpiaci integrációjával járó adózási előnyök országonként körülbelül évi 175 millió euróra becsülhetők.

16 Világbank, Roma Inclusion: An Economic Opportunity for Bulgaria, the Czech Republic, Romania and Serbia, 2010. szeptember.

2.2.2. A célzott megközelítés szükségessége: a nemzeti romaintegrációs stratégiák uniós keretrendszere

A tagállamoknak biztosítani kell, hogy a nemzeti, regionális és helyi integrációs politikák egyértelműen és specifikusan összpontosítsanak a romákra, és a romák szükségleteivel konkrét intézkedések révén foglalkozzanak annak érdekében, hogy megelőzzék és kompenzálják azokat a hátrányokat, amelyekkel ők kénytelenek szembenézni.

A Bizottság javaslatai között szerepel, hogy a nemzeti romaintegrációs stratégiákat a roma integrációra vonatkozó uniós célkitűzéseknek megfelelően legyenek kialakítva, illetve amennyiben e stratégiák már léteznek, azokat megfelelően módosítsák, és hogy e célkitűzéseket megfelelő (nemzeti, uniós vagy egyéb) finanszírozással és célzott fellépésekkel legyenek megközelítve.

2.2.3. Az uniós törekvések kifejezése: A roma integráció céljai

A roma integrációra vonatkozó uniós célkitűzéseknek – a roma népesség nagyságával arányosan – négy fontos területet kell lefednie: az oktatáshoz való hozzáférés, foglalkoztatás, egészségügyi ellátás és lakhatás.

– Az oktatáshoz való hozzáférés:

1. Biztosítani kell, hogy valamennyi roma gyermek legalább az általános iskolát befejezze
2. Ösztönözni kell az iskolából kimaradó fiatal felnőtteket a második esélyt kínáló programokra.
3. Támogatni kell a tanárképzési programok reformját és az innovatív tanítási módszerek kidolgozását. A többszörösen hátrányos helyzetű gyermekek részvétele megköveteli az ágazatok közötti együttműködést és a megfelelő támogatási programokat.
4. A tagállamoknak ezért biztosítaniuk kell, hogy a roma gyermekek hozzáférjenek a minőségi oktatáshoz, és ne érje őket hátrányos

megkülönböztetés, illetve ne különítsék el őket, függetlenül attól, hogy vándorló életmódot folytatnak-e vagy sem.

5. Szélesíteniük kell a hozzáférést a minőségi koragyermekkori neveléshez és gondozáshoz, és csökkenteniük kell a középiskolát idő előtt elhagyók számát az Európa 2020 stratégiának megfelelően.
6. A roma fiatalokat erőteljesen ösztönözni kell arra, hogy a középfokú és felsőoktatásban is részt vegyenek.

– **A munkavállaláshoz való hozzáférés:**

1. Tagállamoknak a romák számára megkülönböztetésmentes alapon teljes hozzáférést kell biztosítaniuk a szakképzéshez, a munkaerőpiachoz, valamint az önfoglalkoztatási eszközökhöz és kezdeményezésekhez.
2. Ösztönözni kell a mikrohitelhez való hozzáférést.
3. A közszférában megfelelő figyelmet kell fordítani arra, hogy szakképzett, roma származású köztisztviselőket alkalmazzanak.
4. Az Állami Foglalkoztatási Szolgálat felkarolhatja a romákat személyre szóló szolgáltatások és közvetítés biztosításával. Ez segítené vonzóvá tenni a munkaerőpiacot a romák számára, növelve így a foglalkoztatási rátát.

– **Egészségügyi ellátáshoz való hozzáférés:**

A tagállamoknak a lakosság többi részéhez hasonlóan a romák számára is hasonló szinten és hasonló feltételek mellett kell biztosítaniuk a minőségi egészségügyi ellátáshoz (különösen a gyermekek és a nők esetében), valamint a megelőző szolgáltatásokhoz és a szociális szolgáltatásokhoz való hozzáférést. Ahol lehetséges, a képzett romákat be kell vonni azokba az egészségügyi programokba, amelyek az ő közösségüket célozzák meg.

– A lakhatáshoz és az alapvető szolgáltatásokhoz való hozzáférés:

1. A lakhatáshoz és közműszolgáltatásokhoz (ivóvíz-szolgáltatás, villamos energia és földgáz) való hozzáféréssel rendelkező romák és a lakosság többi része közötti arány kiegyenlítése
2. A tagállamoknak elő kell segíteniük a lakhatáshoz, és ezen belül a szociális lakásokhoz való megkülönböztetésmentes hozzáférést. A lakhatásra irányuló fellépéseknek bele kell épülniük az integrált megközelítésbe, amely különösen magában foglalja az oktatásra, az egészségügyre, a népjólétre, a foglalkoztatásra és a biztonságra, valamint az elkülönítés megszüntetésére irányuló intézkedéseket. A tagállamoknak foglalkozniuk kell a nomád életmódot folytató romák konkrét szükségleteivel is (például megfelelő táborhelyeket kell biztosítaniuk a nomád életmódú romák számára). A regionális és a helyi hatóságok bevonásával aktívan fel kell lépniük célzott programok révén.

2.2.4. A nemzeti romaintegrációs stratégiák: a tagállamok egyértelmű politikai kötelezettségvállalása

A tagállamok nemzeti stratégiáinak olyan célzott megközelítést kell megcélozniuk, amely a romák társadalmi befogadásának közös alapelveivel összhangban – aktívan hozzájárul a romák többségi társadalomba való integrációjához és az esetleg fennálló elkülönítés megszüntetéséhez. Illeszkedniük kell és hozzá kell járulniuk az Európa 2020 stratégia szélesebb keretéhez, és ezért összhangban kell lenniük a nemzeti reformprogramokkal.

1. A nemzeti romaintegrációs stratégiák kialakításakor a tagállamoknak a következő megközelítéseket kell szem előtt tartaniuk:
2. A romák integrációja tekintetében elérhető nemzeti szintű célokat kell meghatározni annak érdekében, hogy a köztük és a népesség többi része közt fennálló különbségeket áthidalják.
3. Azonosítani kell adott esetben a hátrányos helyzetű mikrorégiókat vagy szegregált környékeket, ahol a közösségek a leghátrányosabb

helyzetben vannak, felhasználva a már rendelkezésre álló társadalmi-gazdasági és területi mutatókat (pl. nagyon alacsony iskolázottság, hosszú távú munkanélküliség, stb.).

4. A nemzeti költségvetésekből kellő finanszírozást kell biztosítani, amely adott esetben kiegészíthető nemzetközi és uniós finanszírozással.
5. Erős ellenőrzési módszereket kell bevonni a roma integrációs felépések hatásainak értékeléséhez, és egy felülvizsgálati mechanizmust a stratégia kiigazításához.
6. A stratégiák megtervezését, végrehajtását és ellenőrzését a roma civil társadalommal, a regionális és helyi hatóságokkal folytatott szoros együttműködésben és folyamatos párbeszéd révén kell megvalósítani.
7. Ki kell jelölniük a nemzeti romaintegrációs stratégiák azon nemzeti kapcsolattartó pontjait, akik felhatalmazást kapnak a stratégia kidolgozásának és végrehajtásának koordinálására, illetve adott esetben arra, hogy a meglévő közigazgatási szerkezetre támaszkodjanak.

2.2.5. Konkrét eredmények roma emberek számára

A siker nagymértékben függ attól, mennyire megfelelő és hatékony a nemzeti erőforrások elosztása

2007-2013-as támogatási időszak alatt:

1. Az országok módosítsák a strukturális alapok és az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap által társfinanszírozott működési programjaikat, hogy a romákat célzó projekteket megfelelőbben támogassák és e programokat összhangba hozzák a romák integrációját célzó nemzeti stratégiájukkal.
2. Javaslat az, hogy a tagállamoknak, hogy programjaik egyes részének irányítását és végrehajtását bízzák olyan közvetítő szervekre, mint például nemzetközi szervezetek, regionális

fejlesztési szervezetek, egyházak és vallási szervezetek vagy közösségek, továbbá nem kormányzati szervezetek, amelyek bizonyított tapasztalattal rendelkeznek a roma integráció terén, és ismerik a helyszíni szereplőket.

2013. utáni terv

1. Nemzeti romaintegrációs stratégiáknak a 2011–2020 közötti időszakot kell lefedniük, fontos, hogy a lehető legjobban aknázzák ki az új többéves pénzügyi keret alapján rendelkezésre álló finanszírozást. A többéves pénzügyi keret meghatározza, milyen módon fogja a jövőbeli uniós költségvetés támogatni az Európa 2020 célkitűzéseit.
2. A romák integrációját támogató intézkedések a vonatkozó uniós pénzügyi eszközök, különösen a kohéziós politikai alapok részévé válnak.

2.2.6. A romák integrációjának elősegítése az EU-n kívül:

A bővítésben érintett országok konkrét helyzete

1. A Bizottság bővítési stratégiája¹⁷ kiemelte, hogy a Nyugat-Balkánon és Törökországban a romák nagy részének helyzete bizonytalan. Az Európa Tanács szerint számuk 3,8 millióra tehető.
2. Az EU romákat érintő integrációs céljai ugyanúgy érvényesek a bővítési stratégiában szereplő országokra is.
3. A Bizottság elkötelezetten segíti – regionális és nemzeti szinten – ezen országok erőfeszítéseit, amelyek a romák társadalmi és gazdasági integrációjának javítására irányulnak, a következők révén:
4. az előcsatlakozási támogatási eszköz keretében 50 millió euró értékű projektet hajt végre.

¹⁷ COM(2010) 660, Bővítési stratégia és a legfontosabb kihívások 2010-2011.

5. A civil társadalom részvételének megerősítése a romák képviselőivel folytatott tárgyalások, hogy felelősséget vállaljanak a politikák kialakításáért.

2.2.7. A civil társadalom támogatása: A romák befogadásának európai platformja által betöltött szerep megszilárdítása

1. A romák befogadásának európai platformja hasznos fórumként szolgál valamennyi érintett fél, azaz az uniós intézmények, a nemzeti kormányok, a nemzetközi szervezetek, tudományos körök és a romák civil társadalmi képviselői közötti párbeszédhez.
2. A platform révén az érintett feleknek, különösen a roma közösségek képviselőinek, lehetőséget kell biztosítani arra, hogy szerepet vállaljanak a nemzeti romaintegrációs stratégiák uniós keretrendszerében.
3. A platform visszajelzéseket tud adni a nemzeti erőfeszítések eredményeiről a roma civil társadalom megszólaltatásán keresztül.

2.2.8. A haladás mérése: egy szilárd ellenőrzési rendszer létrehozása

1. Szükséges egy egyértelmű referenciaértékekkel rendelkező, szilárd ellenőrzési rendszer bevezetése.
2. Bizottság évente jelentést tesz az Európai Parlamentnek és a Tanácsnak a romák integrációja terén a tagállamok által tett előrelépésről, valamint a célok eléréséről.
3. A Bizottság támogatja a nemzeti statisztikai hivatalok és az Eurostat együttműködését, hogy azonosítani tudja azokat a módszereket, amelyekkel feltérképezhetők az EU legkevésbé fejlett mikroregiói, ahol a leginkább premre szorult csoportok, különösen a romák élnek.
4. Következtetés: A helyzetnek 10 éven belül meg kell változnia

- A keretrendszer meghatározza a roma integráció uniós szintű, nemzeti, regionális és helyi szinten elérendő céljait.
- A rendszer kiegészíti a megkülönböztetésmentesség, az alapvető jogok, a személyek szabad mozgása és a gyermekek jogai terén már meglévő uniós jogszabályokat és szakpolitikákat.

3. Összegzés

Az Európai Roma Stratégia folyamatának felénél járva elmondhatjuk, hogy előreléptünk cigánykérdésben. Magyarországot említeném meg, ahol számos kezdeményezés kialakult például a Roma Tanodák, ahol az általános és középiskolás gyerekeknek tudnak segíteni a tanulásban, másik példának tudom említeni a Roma Szakkollégiumokat, ahol a felsőoktatásban tanuló cigány és nem cigány gyerekeket támogatják és összefogják, hogy ne kallódjanak el, hogy még jobban meg tudják tartani az identitásukat.

Jelenleg számos sikeres projektet láttam, ahol igaz kis léptékben, de láthatunk a félzárkózásnak a jeleit. A Bizottság éves értékelő jelentéseket fogalmaz meg, melyeket a tervek szerint 2020-ig minden évben közzétesz. A jelentések a tagállamoktól, a civil-szervezetektől, a nemzetközi szervezetektől és az Európai Unió Alapjogi Ügynökségétől kapott információkra épülnek. Az eddigi jelentések megállapították, hogy a Nemzeti Stratégiák, amelyek összhangban vannak a keretstratégiával gyakorlatiasak és képesek támogatni a félzárkózást.

4. Irodalomjegyzék

1. Mezey Barna: A magyarországi cigányok rövid története. Szerkesztett, rövidített másodközlés. Eredetileg megjelent: Cigányok. In Ács Zoltán szerk.: Nemzeties etnikai kisebbségek Magyarországon. 1998:45-79. Budapest: Auktor Kiadó.
2. http://ec.europa.eu/justice/discrimination/roma/index_hu.html (Utolsó letöltés ideje: 2015. április 25.)
3. COM(2011) 173 végleges Brüsszel, 2011.4.5. A nemzeti romaintegrációs stratégiák uniós keretrendszere 2020-ig
<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=URI-SERV:em0049&from=HU>
(Utolsó letöltés ideje: 2015. április 25.)
4. Jelentés a „Legyen jobb a gyermekeknek!” Nemzeti Stratégia Értékelő Bizottság 2011. évi feladatainak végrehajtásáról <http://romagov.kormany.hu/jelentes-a-legyen-jobb-a-gyermekeknek-nemzeti-strategia-ertekelo-bizottsag-2011-evi-feladatainak-vegrehajtasarol> (Utolsó letöltés ideje: 2015. április 25.)
5. Balog Zoltán: Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia 2011–2020. In: Polgári Szemle, 2013. május – 9. évfolyam 1-3. szám.
http://epa.oszk.hu/00800/00890/00054/EPA00890_polgari_szemle_2012_5-6_463.htm (Utolsó letöltés ideje: 2015. április 25.)
6. Társadalmi Együttélés 2013/2. szám
7. Az Európai Unió Hivatalos Lapja – A TANÁCS AJÁNLÁS – (2013. december 9.)- a romák integrációját célzó hatékony tagállami intézkedésekről (2013/C 378/01)
8. COM(2014) 209 final – 2.4.2014 Report on the implementation of the EU Framework for National Roma Integration Strategies
http://ec.europa.eu/justice/discrimination/files/roma_implement_strategies2014_en.pdf (Utolsó letöltés ideje: 2015. április 25.)
9. A Bizottság Közvéleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak és az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak – Nemzeti

romaintegrációs stratégiák: az uniós keretrendszer végrehajtásának első lépése /* COM/2012/0226 final */

10. http://ec.europa.eu/justice/discrimination/document/index_en.htm#h2-6 (Utolsó letöltés ideje: 2015. április 25.)
11. European Anti-discrimination Law Review – 2010- 2015.
12. Reformok sorát ígérte Orbán egy francia lapinterjújában. http://hvg.hu/vilag/20101118_orban_viktor_le_figaro (Utolsó letöltés ideje: 2015- április 25.)
13. Európai Bizottság – sajtóközlemény: Az EU vezetői jóváhagyják a Bizottság romaintegrációs tervét. http://europa.eu/rapid/press-release_IP-11-789_hu.htm (Utolsó letöltés ideje: 2015. április 25.)